

Hästen – människans vän och slav

När den första vildhästen tämjdes lär inte gå att fastställa. I historieböckerna kan vi se hållristningar flera tusen år gamla som visar hästar dragandevagnar, hästar med ryttarestridsutrustade. Detta bevisar att hästen har varit i människans tjänst långt tillbaka i tiden. På 1800-talet ersatte hästen oxen på bondens åker. Hos bonden blev hästen status. På de gamla familjefotografierna kan vi se ofta en eller flera hästar med på bilden. Detta visar hästens betydelse i familjen.

Hästen utförde alla tyngre arbeten på åkern och i skogen och transporterna var hästen oersättlig. Inte minst för de långa transporterna som utfördes av de så kallade "förböndema" som kunde bli borta i veckor med sina transporter. För den skull var det påbud att det skulle finnas gästgivaregårdar på dagskömning avstånd ifrån varandra där "förbönderna" kunde övernatta.

Hästen var med människan i allt från vaggan till graven. När en ny familjemedlem skulle komma till familjen så var det ofta hästen som kanske fick en skräckfärd efter barnmorskan. Kanske en onödig brådska. När den sista färden skulle ske då var det hästarnas mångfald som skulle delta. I gamla tider var det sed att när någon avled i byn så skulle alla som kunde följa med till kyrkan och graven. Och till kyrkan skulle det åkas med häst. Jag har flera minnen av den långa karavanen hästar efter Per Elfvings likvagn dragen av två hästar som sakta gick uppför byvägen till landsvägen till landsvägen mot kyrkan.

Som barn var jag med mina föräldrar i sådan likskara, som det kallades. En händelse fastnade i pojken minne. Vid Björke skola fick vi möte med vad jag tyckte då ett äldre par. De stannade vid vägkanten. Mannen tog av sig sin huvudbonad, böjde sitt huvud, kvinnan neg djupt när likvagnen passerade. Vid kyrkan ställdes hästarna in i kyrkstallets mörker. Vi har sett många kyrkstallar under våra resor i norrland, ingen med fönster.

Hästarna var vana gå till kyrkan på den tiden, till söndagarnas högmässa och de stora kyrkhelgerna. På juldagsmorgonen fick många hästar tillbringa sin julotta i kyrkstallet. Hästen har varit och är människans ögonfröjd, i kungakortegernas gala och glans, tävlingsbanornas rondeller och kusmanegens strålkastarljus.

Arbetshästens betydelse i det gamla samhället kan vi se i protokollen från de gamla kreatursräkningarna. Går vi tillbaka till 1860 års kreatursräkning var det i Hille socken 355 arbetshästar. 1937 hade antalet arbetshästar minskat till 286. Samma år var det i Björke 39 arbetshästar fördelade på 15 i västra och 24 i östra Björke. Det gamla ordspråket, tiderna förändras och vi med dem.

Nu är arbetshästen borta i byn. Nya hästar har kommit, två travstall med uppfödning och flickornas ridhästar. Det görs gällande att hunden är människans bästa vän. Den som arbetat en tid med en häst kan nog intyga att hästen inte ligger långt efter hunden när det gäller att vara en, trogen vän. Astrid Lingrens ord – närheten till djur föder ädla känslor.

Erland Olsson.

[Hillebygden, Nr. 1, 2001]